

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Lonkila, Helena; Miettinen, Johanna

Title: Syvällä sydänmaassa – Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin Kainuu

Year: 2013

Version:

Please cite the original version:

Lonkila, H., & Miettinen, J. (2013). Syvällä sydänmaassa – Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin Kainuu. TAHITI: Taidehistoria tieteenä, 3(1). <http://tahiti.fi/01-2013/kentalta-ja-arkistosta/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Julkaisun tiedot APA-viitemuodossa:

Lonkila, H., & Miettinen, J. (2013). Syvällä sydänmaassa – Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin Kainuu. *Tahiti – taidehistoria tieteenä*, 3 (1).

Retrieved from <http://tahiti.fi/01-2013/kentalta-ja-arkistosta/>

Syvällä sydänmaassa – Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin Kainuu

Helena Lonkila, Johanna Miettinen | 27.3.2013 klo 17.57 | Kentältä & arkistosta | TAHITI 01/2013

Kainuun Museo 10.6. – 9.9.2012

Jyväskylän yliopiston museo 10.12.2012 – 25.1.2013

Syvällä sydänmaassa – Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin Kainuu -näyttely kertoo kahden arkkitehdin, Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin, tunnetusta Venäjän Karjalan tutkimus- ja keräysmatkasta kesällä 1894. Matkasta julkaistiin kaksiosainen *Karjalaisia rakennuksia ja koristemuotoja* -teos, joka on myöhemmin arvioitu arkkitehtuurin Kalevalaksi ja taideteollisuuden klassiseksi tiennäyttäjäksi. Suurelle yleisölle on kuitenkin jäänyt tuntemattomaksi se, että Blomstedt ja Sucksdorff työskentelivät ahkerasti myös nykyisen Kainuun alueella. Arkkitehdit viipyivät Kainuun sydänmailla lähes kolme heinäkuun ensimmäistä viikkoa maalaten, piirtäen ja tallentaen esineitä.

1. Kankaista ja vitriineistä koostettuun pyöreään pääsaliin tutustuttiin kävijän oman mielenkiinnon mukaisessa järjestyksessä. Kuva Helena Lonkila.

Näyttely perustuu Suomen kansallismuseon ja Jyväskylän maakunta-arkiston, Suomalaisen kirjallisuuden seuran ja Gallen-Kallelan museon aineistoihin ja Helena Lonkilan valmisteilla olevaan museologian väitöstutkimukseen samasta aiheesta. Alkuperäisaineisto ja kuljettu reitti olivat näyttelyssä ensikertaa yhdessä esillä. Matkalla edettiin Blomstedtin ja Sucksdorffin jalanjäljissä Iisalmesta Venäjän rajalle, kuuluisalle Kultalähteelle saakka. Näyttelyssä tutustuttiin paikallisiin ihmisiin. Blomstedt kertoi tapaamisestaan Vuokatin kanteleensoittajan, Repakkeen Ukon, Riihilehdon Amantan ja Renne Matokankaan kanssa.

Helena Lonkila ja Johanna Miettinen keskustelevat *Syvällä sydänmaassa* -näyttelystä. Lonkila toimii Jyväskylän yliopiston taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella yliopistonopettajana ja valmistelee väitöskirjaa Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin Kainuun matkasta. Hän on työskennellyt Kainuun Museon konservaattona ja tutkija-konservaattona vuodesta 1984 alkaen. Johanna Miettinen opiskelee Turun yliopistossa historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksella pääaineenaan taidehistoria. Miettinen työskenteli kesällä 2012 museologian harjoittelijana Kainuun Museossa.

Johanna Miettinen: Olin mukana rakentamassa tätä näyttelyä. Oli mielenkiintoista seurata sitä prosessia, kun näyttely sai lihaa luidensa ympärille. Näyttely on minulle erityinen: ei vain siksi, että olin apuna puhaltamassa siihen elämänhenkäystä, vaan myös siksi, että se eroaa kovasti kaikista näkemistäni kulttuurihistoriallisista näyttelyistä kerrontatyylinsä puolesta.

Kukapa meistä ei joskus harrastaisi mielikuvamatkailua, onhan se omalla tavallaan virkistävää! Tämä näyttely toimii mielestäni hyvänä katalyyttinä mielikuvamatkailulle. Näyttelyn kerronta on toteutettu niin elävästi, että katsoja voi kuvitella kävelevänsä arkkitehtien jalanjäljissä.

2. Multimediatuvassa esitettiin matkan kulku Blomstedtin kertomana ja kuvittamana. Kuva Helena Lonkila.

Näyttelyn teksteissä ei mainita karelianismia sanallakaan, mutta silti karelianismin voi havaita sykkivän kaikkien merkityskerrostumien ytimessä. Karelianismi on siis samaan aikaan näkyvillä että piilossa. Millä tavoin Helena Lonkila käsittää itse, näyttelyn tekijänä, tämän problematiikan?

Helena Lonkila: *Syvällä sydänmaassa* -näyttelyssä kuljetaan nuorten arkkitehtien jalanjäljissä. Blomstedtin ja Sucksdorffin tehdessä tutkimusmatkansa Venäjän Karjala oli jo itsestään selvä tutkimuskohde. Arkkitehdit lähtivät aiemmin kuljetuille runopoluille ja matka tehtiin muun muassa. Axel Gallénin, Louis Sparren, Emil Wikströmin ja Lauri Pääkkösen matkoilta tutuksi tulleissa maisemissa ja romanttisessa tunnelmassa.[1]

Kainuussa Blomstedt ja Sucksdorff kulkivat kuitenkin omia polkujaan. He kävivät noin 30 talossa ja tallensivat runsaasti aineistoa: valokuvia, piirroksia, akvarelleja, esineitä, kangasmalleja ja -tilkkuja.

Hannes Sihvo, Annika Waenerberg ja Outi Fingerroos ovat käsitelleet karelianismia ja sen laajentumista taiteen aikakaudesta tutkimussuuntaukseksi ja tutkijan asenteeksi.[2] *Syvällä sydänmaassa* -näyttely jatkaa tätä keskustelua. Näyttely ei kuitenkaan kerro karelianismista käsitteenä vaan se pyrkii jäsentämään 1890-luvun taiteilijamatkoja tavalla, jossa otetaan huomioon matkan kokemuksellinen ja materiaallinen luonne. Olen toiminut 1980-luvulta alkaen museossa konservaattorina ja tutkijana. Tämä näkyy myös näyttelyssä. Ajattelen esineiden, piirros- ja kuva-aineistojen materiaalisuutta paljon ja näen sen, Anne Aurasmaan tavoin, olevan museaalisen esittämisen ytimessä.[3] Kiinnostavaa on se, että vaikka sanaa karelianismi ei itse asiassa mainita näyttelyssä ollenkaan, näyttelyä tuntuu luettavan pääasiassa karelianismin kehityksessä.

JM: Näyttely on siis semioottisesti rakentunut. Pinnan alla tuntuu olevan laaja teoriapohja, johon itse näyttely ei suoraan viittaa, mutta viittauksia löytyy. Onko siis niin että väitöstutkimuksesi käsikirjoitus on varsinainen teksti ja näyttely itsessään ja sen objektit ovat vain *merkkejä* tästä suuremmasta kokonaisuudesta? Itse nimittäisin näyttelyn luonnetta metonymiseksi, koska taustalla tuntuu olevan paljon suomalaisuutta ylistäviä ideaaleja.

HL: Tutkimukseni taustalla on ymmärrys kulttuurisista teksteistä. Olen lähtenyt liikkeelle Jyri Lotmanin kulttuurisemiotiikasta, josta Eero Tarasti on muotoillut suomalaisen kulttuurin valinnan, yhdistelyn ja toiminnan mallin. Tarastin mukaan kansallinen kulttuuri rakentuu vaiheittain, ensin se löydetään tai luodaan ja sitten sitä säilytetään muuttumattomana. Ensimmäisessä vaiheessa kyse voi olla abstraktin kansallisuuden konkretisoimisesta etsimällä siitä kuvaavia elementtejä tai siitä, kuten Blomstedtin ja Sucksdorffin tapauksesta yleisesti ajatellaan, että taiteilijat ja tieteilijät luovat kansallisia teoksia, joista kansa myöhemmin tunnistaa itsensä. Merkittävä osa Blomstedtin ja Sucksdorffin ”löytämästä” *suomalaisesta kuvasanastosta*, kuten termi tuolloin kuului, oli kuitenkin muodostunut tieteellisesti kiinnostavaksi, konventionaaliseksi ja kansallisuutta symboloiviksi esityksiksi jo aiemmin 1800 -luvun kuluessa.[4]

Väitöstutkimustani voi kyllä pitää eräänlaisena taustatekstinä ja jäsennyksenä näyttelylle. Kuitenkin näyttely käsittelee vain tutkimuksen sitä osaa, jossa rekonstruoin matkan ja paikannan kartalle Blomstedtin ja Sucksdorffin reitin nykyisen Kainuun alueella. Muiden semioottisesti painottuneiden osien vaikutus näkyy lähinnä näyttelyn tavassa esittää ja tietysti näyttelyn rakenteessa.

3. Helena Lonkila esittelee näyttelyä Jyväskylän yliopiston museossa. Kuva Tapani Kahila.

JM: Olen myös erityisen kiinnostunut siitä, miten näyttely pukee narratiivin tilalliseksi. Millainen prosessi narratiivin suhteuttaminen tilaan oli? Näyttelyllä on vahva teoriapohja, mutta sen toteutus visuaalisine ilmeineen on enemmänkin viihteellinen. Miksi päädyit tällaiseen ratkaisuun? Itse nimittäisin näyttelyn olomuotoa enemmänkin *narratiiviksi tilassa* kuin *tilalliseksi narratiiviksi*. Kiinnostavaa on myös tarinan ontologia: tarina on olemassa katsojan päässä mielikuvitusmatkana sekä konkreettisena matkana näyttelytilassa.

HL: *Syvällä sydänmaassa* kertoo tilassa kahdella tavalla. Sekä paikka että aika jäsentävät näyttelyä, enkä ole halunnut nostaa niistä kumpaakaan ensisijaiseksi. Perinteistä museokerrontaa näyttelyssä edustavat multimedia ja kartta, jotka käsittelevät talo talolta etenevää matkaa ja kulkevat matkakertomuksen ajassa.

Arkkityyppiset tapaukset: Vuokatin kanteleensoittaja, Repakkeen Ukko, Riihilehdon Amanta ja Renne Matokangas, jotka olen tuonut esille neljällä suurella kankaalla ja teemavitriineillä, ovat osia matkakertomuksen tarinasta. Arkkityyppiset tapaukset nostetaan esiin korostaen niiden erityispiirteitä ja tekstuaalisuutta. Tällöin esillä on useita yhtäaikaista ja ehkä ristiriitaisiakin käsityksiä ajasta ja paikasta sekä liikettä niiden välillä. Näyttelyn sisältö korostaa myös sekä paikallisten ihmisten että arkkitehtien kokemuksellista suhdetta paikkaan, mikä tuo näkyviin eron nykyisen pääosin lineaarisen jäsenystävän ja silloisen useita aikoja ja paikkoja sisältävän ymmärryksen välillä.

Tämä toteutuu myös konkreettisessa sisätilassa, jossa eritavoin muotoillut tilat esittävät ja tuottavat liikkeettä eri aikatasojen ja paikkojen välillä. Pääsalin pyöreä muoto kuvaa Vuokatin, Repakkeen ja Riihilehdon syklistä ja myyttistä aikaa. Lentualle sijoitettu multimediatupa puolestaan sitoo yhteen 1890-luvun taitelijoiden verkoston,

jonka kutojana toimii itseoikeutetusti sekä Blomstedtin ja Sucksdorffin että muiden taitelijaparivaljakkojen, Gallénin, Sparren ja Wikströmin Venäjän Karjalan opas Renne Haverinen.

JM: Millaisia mahdollisuuksia kävijällä on tulkita näyttelyä ja ”lukea” narratiivia tilassa? Kajaanin näyttelytilaan oli sijoitettu tienviittoja lattiaan ja mukana on kiviä ym. tunnelmaa luovia yksityiskohtia. Onko tarkoituksena juurikin tehdä teoreettisesta taustatekstistä (väitöskirjasta) elävä ja elämyksellinen kokonaisuus?

HL: Näyttely kommentoi suomalaisuuden rakentamisen prosessia erilaisilla tekstuaalisilla viittauksillaan: aina näyttelyn nimestä, sanallisesta ja kuvallisesta kerronnasta näyttelyn tilallisen jäsennykseen ja tienviitoina toimiviin nuoliin saakka. Viittaukset eivät kuitenkaan ole minun keksimiäni tehokeinoja, vaan niiden perusta löytyy Blomstedtin ja Sucksdorffin aineistoista: heille ominaisista tavoista kertoa matkakertomustaan aikalaiskeskusteluihin viitaten ja erityisesti siitä, kuinka koettu ja eletty piirtyy ja kirjoittautuu aineistoon. Esimerkiksi Blomstedt käytti asemapiirroksissa nuolia eräänlaisina tienviitoina, jotka kertoivat tutkijalle kuvatilun ulkopuolelle jäävistä todellisista paikoista ja käsitteellisistä tiloista.

JM: Itse havaitsen tämän näyttelyn merkityskerrostumista selvästi suomalaisuuden diskurssin. Tästähän myös karelianismissa on pohjimmiltaan kyse. Onko tämä näyttely mielestäsi pohjimmiltaan oodi suomalaisuudelle? Jos on, niin oliko se tarkoituksellista vai onko tämä vai yksi mahdollinen luenta? Eikö kuitenkin sanomatta jättäminen ole eräänlainen kehotus katsojaa kohtaan, niin että katsoja on vapaa lukemaan esillä olevia merkityksiä niin kuin haluaa?

HL: Oodi suomalaisuudelle kuulostaa hauskalta ja uskon, että Yrjö Blomstedt ja Victor Sucksdorff olisivat siitä hyvin tyytyväisiä. Näyttely pureutuu suomalaisuuden rakentamiseen ja itse asiassa purkaa ja kommentoi vakiintuneita käsityksiä ja stereotypioita. Tämä tapahtuu näyttämällä, miten monitasoinen ja moniääninen keruumatkan aineisto oli ja miten matkan anti on julkisissa esityksissä kaventunut luvattoman paljon 1900-luvun aikana. Museo onkin siksi hieno tila, että sen yhtenä mahdollisuutena on palauttaa mieliin sellaista kulttuuriperintöä, mikä on yleisesti jo unohtunut.

4. Pääsali Jyväskylän yliopiston museossa. Kuva Tapani Kahila.

JM: Näyttelyssä on läsnä tietynlainen sentimentaalisuus. Ainakin minulle näyttely onnistui muistuttamaan siitä, miksi on tärkeää olla ylpeä kotiseuduistaan. Näyttelyn tuokiokuvat onnistuivat viemään minut mielessäni myyttisille suomalaisuuden alkulähteille. Sentimentaalisuus näyttelee suurta roolia kansallista identiteettiä ilmentävissä asioissa. Uskotko, että Blomstedt ja Sucksdorff olivat sydänjuuriaan myöten rakastuneita sydänmaahan?

HL: Ilman rakastumista ei monia viikkoja kestäviä vaivaloisia tutkimus- ja keräysmatkoja tehdä, mikä näkyy Blomstedtin ja Sucksdorffin aineistoista. Selvimmin tämä tulee esille siitä, miten he tallentavat paikallisten ihmisten elämää tarkkanäköisesti ja lähietäisyydeltä. Myös tutkijan on helppo rakastua näihin korpiin, ihmisiin ja heidän kuvaajiinsa. Olen tutkijana käynyt kaikissa arkkitehtien Kainuun ja useimmissa Venäjän Karjalan kohteissa: kävellyt pitkin ratasteitä ja metsäpolkuja, kuvannut ja piirtänyt kansatieteellisiä esineitä ja rakennuksia, tavannut paikallisia ihmisiä ja jopa laskenut jopa muutaman koskenkin.

Olen tietoisesti kulkenut pitkin Blomstedtin ja Sucksdorffin jalanjälkiä ja pyrkinyt nykyajassa ymmärtämään sitä, mikä kenttätyömatkan maantieteellisessä paikantumisessa ja kokemuksellisuudessa on olennaista. On mukavaa kuulla, että myös tämä arvostava tunnelma välittyy näyttelystä. Tästäkin Blomstedt olisi tyytyväinen, sillä hänen mukaansa suomalaisen tyylin edistäminen edellyttää taiteellisen ja tieteellisen kaksoisvalotusta, ihanan ja hyödyllisen liittoa.

Viitteet:

1. Lonkila Helena, 2010, Renne Haverinen – Kareliaanien oppaasta myyttiseksi hahmoksi ja ystäväksi. Vélez Manuel ja Waenerberg, Annika, (toim.) Kalevala granaina. Mäntykustannus.
2. Sihvo, Hannes, 1969, Karjalan löytäjät. Kalevalaseuran juhla-julkaisu. Kirjayhtymä. Sihvo, Hannes, 1973, 2003, Karjalan kuva. Karelianismin taustaa ja vaiheita autonomian aikana. Suomen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 314. Waenerberg, Annika 2007, Karelianismi kuvataiteessa – katoavasta luonnonvarasta ikiliikkujaksi. Fingerroos, Outi, Loipponen Jaana (toim.) Nykytulkintojen Karjala. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja. Fingerroos, Outi, 2010, Karjala utopiana. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja.
3. Anne Aurasmaa, 2002, Salomonin talo. Museon idea renessanssiajattelun valossa. Yliopistopaino. Helsinki.
4. Lotman Yuri (toim.), 2001, Umberto Eco (Johdanto), Universe of the Mind: A Semiotic Theory of Culture. I. B. Tauris. Tarasti, Eero, 1990, Johdatusta Semiotikkaan, esseitä taiteen ja kulttuurinmerkkijärjestelmästä. Gaudeamus.